

Demokratiberedningens rapport 2025

FOTO: NATALIYA SMIRNOVA

Demokratiberedningens rapport till fullmäktige 2025

Innehåll

1. Sammanfattning.....	2
2. Beskrivning av Demokratiberedningen.....	2
3. Demokratiberedningens uppdrag för 2025.....	3
3.1 Demokratiberedningens riktade uppdrag för 2025.....	3
4. Redovisning av uppdraget från regionplanen: "Hämta in synpunkter på vad västerbottningen vill förbättra när det gäller region Västerbottens hållbarhetsarbete utifrån Agenda 2030".....	3
4.1 Metod för Demokratiberedningens uppdrag.....	3
4.2 Resultat av Demokratiberedningens uppdrag.....	4
4.2.1 Frågor inom Agenda 2030 målområde 3: God hälsa och välbefinnande.....	5
4.2.2 Frågor inom Agenda 2030 målområde 5: Jämställdhet.....	6
4.2.3 Frågor inom Agenda 2030 målområde 10: Minskad ojämlikhet.....	8
4.2.4 Frågor inom Agenda 2030 målområde 12: Hållbar konsumtion och produktion.....	9
	9
4.3 Beredningens analys av inkomna svar:.....	12

1. Sammanfattning

Demokratiberedningen har under 2025 haft i uppdrag att; "Hämta in synpunkter på vad västerbottningen vill förbättra när det gäller region Västerbottens hållbarhetsarbete utifrån Agenda 2030". Detta har vi gjort med hjälp av en enkät.

Vi ser att det är få svaranden på vår enkät och utifrån vårt eget arbete så bedömer vi att frågor som Agenda 2030 är komplext och svårt samtidigt som kunskapsbristen i befolkningen kan vara en orsak, men vi tror ändå att detta är en viktig fråga som behöver mer resurser. Frågan skulle behövt mer administrativt stöd från förvaltningar för att skapa ett större svarsunderlag. Vi har under året varit med på SKR föredrag där man lyft exempel på medborgarråd och vi bedömer att det skulle vara ett bra sätt att jobba med denna typ av komplexa frågor där politiken och förvaltningar tillsammans med befolkningen kan jobba mer ingående med frågeställningarna.

Region Västerbotten har ett stort och viktigt jobb att göra då vi bland de svarande i enkäten ser att många svarar negativt när vi ställer frågan om vår personal bemöter medborgare på ett jämlikt sätt. Vi har ställt frågan öppet så vi ska naturligtvis tänka att det kan vara hela region Västerbottens verksamhet. Vi ser också utifrån patientnämndens rapportering att det stämmer överens med deras resultat då personalens bemötande är ett vanligt klagomål.

Vi ser det som oroande att jämlikhets, funktionsrätts och minoriteternas frågor och rättigheter till ett jämlikt samhälle tycks prioriteras lågt hos våra svarande. Vi ser att regionen har ett stort ansvar i dessa frågor kopplat till Agenda 2030 och här behöver det sättas in insatser för att öka kunskapen hos befolkningen om varför det är viktigt. Vi ser ett oroande svar när vi ställer frågan om upphandlingar där många anser att regionen inte jobbar tillräckligt jämställt och ger fler företag jämställda möjligheter i hela länet.

2. Beskrivning av Demokratiberedningen

Demokratiberedningen är en beredning som organisatoriskt ligger direkt under regionfullmäktige. Beredningen består av 15 ledamöter som kommer från olika delar av hela länet. Beredningen har i uppdrag att arbeta med det årliga uppdrag som regionfullmäktige har riktat till beredningen i regionplanen, se 3.1.

I syfte att underlätta den demokratiska processen ska beredningen enligt uppdragsbeskrivningen:

- Bidra till ökad kunskap om medborgarnas behov av åtgärder och insatser.
- Verka för att utveckla relationen mellan medborgare och deras förtroendevalda.
- Verka för att utveckla relationen mellan medborgare och det offentliga institutioner och företrädare.

I uppdragsbeskrivning står det vidare att:

Demokratiberedningen ska verka för att medborgarna ska känna förtroende för den representativa demokratin och de politiska församlingarna, dess förvaltningar och tjänstepersoner. Det innebär att regionens medborgare ska beredas goda förutsättningar till dialog med den politiska organisationen och dess förtroendevalda för att kunna bidra till och påverka det regionala beslutsfattandet och genomförandet av fattade beslut.

Beredningen ska särskilt i sitt arbete beakta och väga in effekter av jämställdhet, jämlikhet och diskriminering.

Resultatet av uppdraget redovisas årligen till fullmäktige i en rapport. I rapporten har beredningen möjlighet att även redovisa fler behov de uppmärksammat inom området demokrati, i enlighet med beredningens uppdragsbeskrivning.

3. Demokratiberedningens uppdrag för 2025

3.1 Demokratiberedningens riktade uppdrag för 2025

Demokratiberedningen har i regionplanen för 2025 fått följande riktade uppdrag:

Hämta in synpunkter på vad västerbottningen vill förbättra när det gäller region Västerbottens hållbarhetsarbete utifrån Agenda 2030

Demokratiberedningen har för 2025 antagit en verksamhetsplan utifrån det uppdrag som beredningen har tilldelats. Beredningen redovisar med denna rapport arbetet med och slutsatserna av beredningens uppdrag för 2025.

4. Redovisning av uppdraget från regionplanen: "Hämta in synpunkter på vad västerbottningen vill förbättra när det gäller region Västerbottens hållbarhetsarbete utifrån Agenda 2030"

4.1 Metod för Demokratiberedningens uppdrag

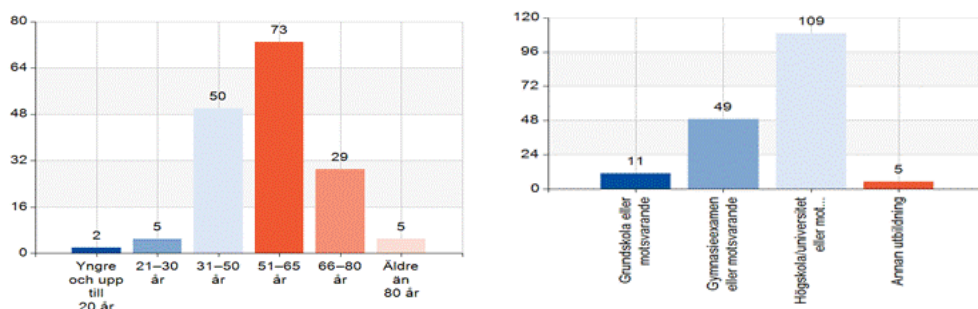
Utifrån regionfullmäktiges riktade uppdrag har beredningen valt att jobba geografiskt uppdelat till de tre olika valkretsarna för att underlätta arbetet, samt för att vara så kostnadseffektiva som möjligt med ansvar för regionens ekonomiska situation.

Demokratiberedningen jobbade med kunskapsinhämtning från många av regionens olika verksamheter kopplat till vårt uppdrag och efter det gjordes det ett omfattande arbete internt i beredningen för att prioritera vilka delar av Agenda 2030 som vi ville titta närmare på och fråga medborgarna om deras åsikter.

Därefter har Demokratiberedningen tillsammans tagit fram ett antal frågor, för en digital medborgarenkät med QR-kod. Den digitala enkäten har marknadsförts genom spridning via sociala medier, både via regionens sociala medier och ledamöternas privata konton, uppsättning av affischer runt om i länet och utdelning av QR-koder. Riktad annonsering har gjorts mot män från 18 år samt riktat mot Umeå och Skellefteå som orter.

Den digitala enkäten har varit öppen från i mitten av maj till den 30 juni.

Totalt har 167 personer svarat på enkäten och av respondenterna har runt 77% det juridiska könet kvinna och resterande 23% det juridiska könet man. Närmare två tredjedelar av de svarande har en ålder på mer än 50 år.

4.2 Resultat av Demokratiberedningens uppdrag

Ett antal frågor ställdes till medborgarna inom de olika områden vi valt att fokusera på.

Samlad sammanfattning av synpunkter

Invånarnas synpunkter visar på ett brett engagemang i frågor som rör vård, tandvård, kollektivtrafik, jämlikhet och hållbarhet. Nedan följer en sammanställning av svaren på frågorna samt en sammanställning av de frisvar med de viktigaste förbättringsförslagen inom varje område som inkommit.

4.2.1 Frågor inom Agenda 2030 målområde 3: God hälsa och välbefinnande

Har du förslag på hur regionen kan förbättra sitt arbete med att främja god hälsa och välbefinnande?

Många menar att regionen behöver stärka primärvården, korta köerna och säkerställa tillgång till vårdcentraler, BUP och tandvård i hela länet. Akutplatser i glesbygd bör bevaras, liksom sjukstugor och hälsocentraler. Hälsoundersökningar för fler åldersgrupper och tätare uppföljningar efterfrågas, liksom mer resurser till

"Mer förebyggande arbete. Men det kräver personal som kan arbeta med det. Just nu känns det som att mycket går på sparlåga eftersom det saknas personal."

förebyggande arbete. Tillgänglighet, kontinuitet och rättvis bemanning ses som avgörande för att invånarna ska känna sig trygga.

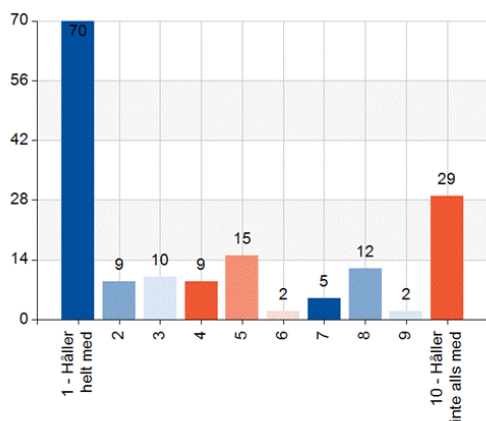
Vi genomför bland annat Västerbottens hälsoundersökningar (VHU) för 40-, 50-, och 60-åringar. Har du förslag på vad mer regionen kan förbättra i det förebyggande arbetet?

Synpunkterna visar både uppskattning och kritik. Flera uppger att de inte blivit kallade trots att de tillhör målgruppen. Förslag från svaranden finns om att regionen bör utöka VHU till fler åldrar, bland annat 30-, 70- och 80-åringar, då flera önskar mer förebyggande hälsoinsatser. Screening för cancer och prostatakontroller efterfrågas. Viktigt är även bättre uppföljning, tydligare information och mer stöd till de som får avvikande resultat.

Regionen arbetar aktivt för att hjälpa barn och unga att må bra, till exempel genom Salutprogrammet, samarbetet mellan skola och vård (HLT) och Kontaktcenter för barn och unga. Har du några fler förslag?

Utöver Salutprogrammet och hälsa, lärande och trygghetsteam, (HLT-samarbetet), önskas kortare köer till BUP, mer resurser till skolhälsan och fler yrkeskategorier i skolorna, exempelvis fysioterapeuter. Flera vill se mer uppsökande arbete och information om vart barn och unga kan vända sig. Förebyggande insatser mot mobbning och meningsfull fritid, särskilt utanför städerna, ses som centralt. Föräldrar behöver också mer stöd och kunskap, särskilt kring levnadsvanor och barns behov.

Tycker du att det är bra att regionen erbjuder fysisk aktivitet på recept och kulturaktiviteter (som dans för psykisk hälsa) för att främja hälsa och välbefinnande.

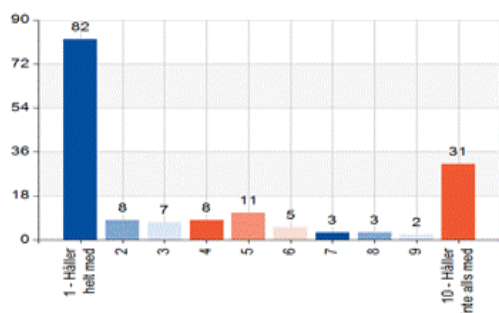
Har du förslag på hur vi kan förbättra fysisk aktivitet på recept (FaR) för ett bättre välbefinnande?

Förslagen handlar om att göra insatsen mer jämlik och tillgänglig. Det bör finnas möjligheter även i små kommuner och glesbygd, med samarbeten med fritidsbanker och lokala aktörer. Gruppaktiviteter, naturvistelse och djurkontakt lyfts som viktiga komplement. Ekonomiskt stöd, reducerade avgifter och bättre uppföljning efterfrågas

"Behöver lyftas som insats, har kommit lite i skymundan."

för att öka motivationen. Regionen bör satsa på utbildning av vårdpersonal så att FaR används mer konsekvent.

Tycker du att det är bra att regionen erbjuder tandvård genom folktandvården och har särskilda insatser för prioriterade grupper, såsom barn, unga, äldre och personer med särskilda behov.

Har du förslag på hur vi kan förbättra det?

Tillgången till tandvård upplevs som mycket ojämn, särskilt i inlandet. Många anser att Folktandvården inte fungerar och efterlyser fler tandläkare, bättre kontinuitet och möjlighet till förebyggande vård för alla, inte bara prioriterade grupper. Tandvård bör enligt flera ingå i högkostnadsskyddet och vara mer ekonomiskt tillgänglig. Att återinföra tandvårdsförsäkring och satsa på tandhygienister lyfts fram.

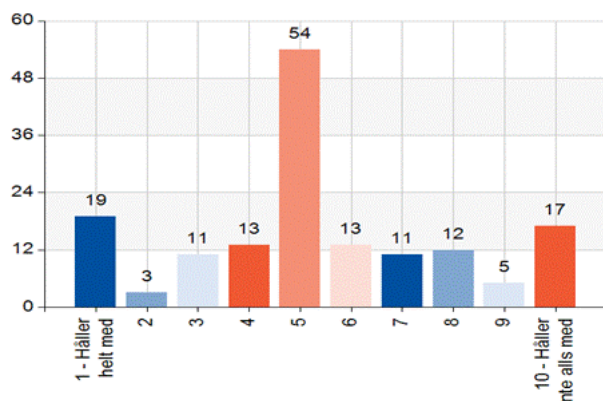
"Att alla borde kunna boka tid hos Folktandvården, sen att tandvård borde ingå i högkostnadsskyddet."

4.2.2 Frågor inom Agenda 2030 målområde 5: Jämställdhet

Regionen jobbar för att resurser ska användas för att skapa jämställda förutsättningar till vård, kollektivtrafik och tandvård. Har du förslag på hur regionen kan förbättra jämställdheten?

Förbättringsförslag om bättre kollektivtrafik och vård i inlandet, lika lön för lika arbete och ökad kunskap om könsskillnader i vården har inkommit. Flera lyfter behovet av forskning om kvinnors hälsa och bättre stöd under klimakteriet. Det finns önskemål om mer jämställdhetsperspektiv i regionens ledning samt att resurser ska fördelas mer rättvist mellan kust och inland.

Region Västerbotten jobbar aktivt med att identifiera, uppmärksamma kvinnor och flickor som utsätts för våld i nära relation. Regionen har nu inrättat centrum mot våld som erbjuder samtalsstöd. Anser du att regionen gör tillräckligt?

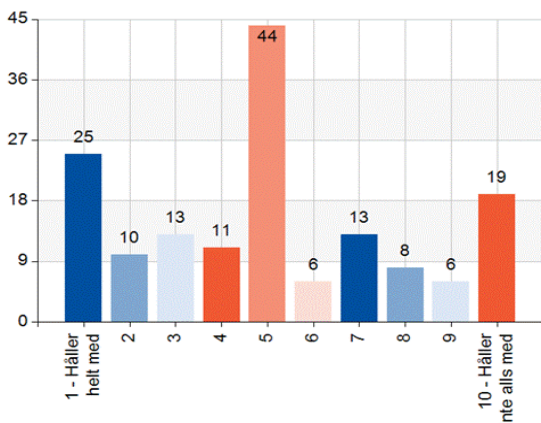

Har du förslag på hur regionen kan förbättra det?

Många anser att mer kan göras för att upptäcka och stötta utsatta. Förslag är mer utbildning för vårdpersonal, bättre samarbete med kvinnojourer och polisen samt fler uppsökande insatser. Särskilda insatser för unga och för att stärka pojkars och mäns ansvar lyfts fram. Några pekar på behovet av lättillgängligt stöd direkt efter händelser, i stället för långa väntetider eller krångliga formulär.

"Går alltid att förbättra. I ett tidigt skede, förskola, skola, mödravårdscentral, barnavårdscentral etc. Identifiera riskfamiljer, följa tätt, stöd, hjälp, intensivt och långsiktigt."

Färre kvinnor än män driver företag i Västerbotten. Region Västerbotten prioriterar en jämställd fördelning av de utvecklingsmedel som regionen fördelar. Tror du/tycker du att det främjar jämställdhet?

Har du förslag på vad regionen mer kan göra för att öka kvinnligt företagande och därmed jämställdheten?

Förslagen handlar om att skapa bättre villkor för kvinnor att starta och driva företag. Information, mentorskap och förebilder efterfrågas, liksom enklare regelverk och minskad byråkrati. Ekonomiskt stöd, nätverk och mer jämställd fördelning av utvecklingsmedel lyfts fram. Samtidigt menar vissa att regionens främsta ansvar är vården och att företagande bör stödjas av andra aktörer.

"Ge råd och hjälp till kvinnor att starta eget, bryt attityder som ge kvinnor sämre självförtroende till att starta företag."

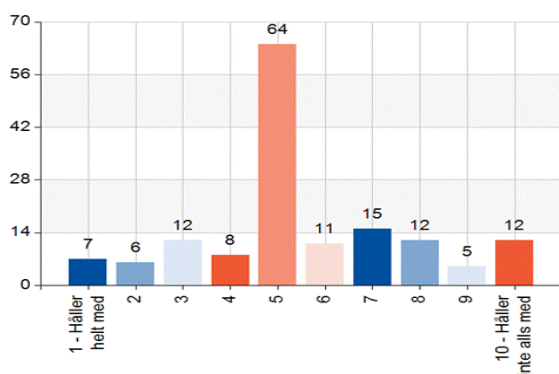
4.2.3 Frågor inom Agenda 2030 målområde 10: Minskad ojämlikhet

Vad kan regionen göra mer för att förbättra jämlikheten?

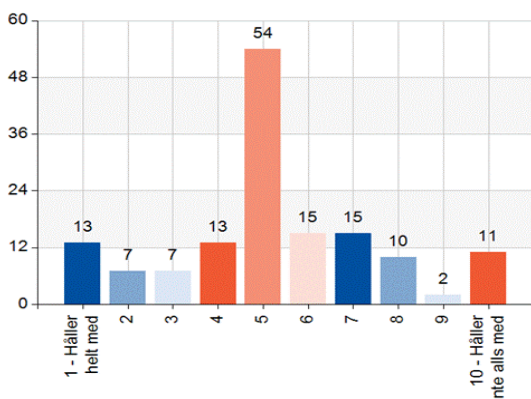
Flera pekar på behovet av lika tillgång till vård och service i hela länet. Att satsa på sjukstugor i inlandet, erbjuda fast vårdkontakt för utsatta grupper och arbeta mot diskriminering i löner och bemötande framhålls som viktiga åtgärder. Utbildning av chefer och vårdpersonal i jämlikt bemötande behövs, liksom bättre villkor för patienter med funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom.

"Jobba mer faktabaserat med de ojämlikheter som vi vet om och prioritera dem."

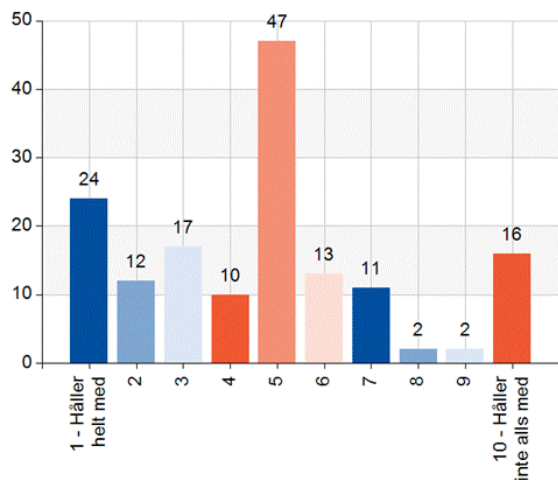
Regionen upphandlar många varor och tjänster och här försöker vi idag ge olika företag så lika möjligheter som möjligt för att skapa en bredd och en jämlikhet i regionen. Tycker du att regionen jobbar för att skapa en jämlik region med sina upphandlingar?

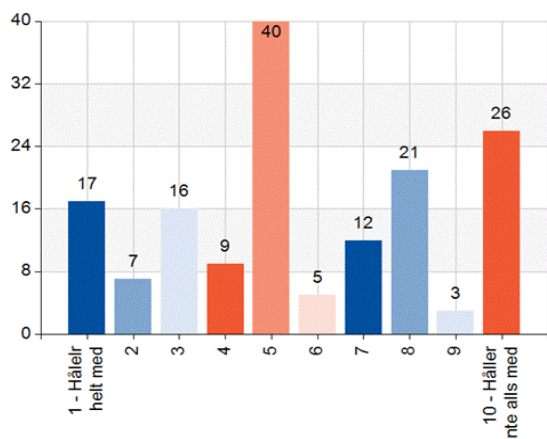
Tycker du att regionen skapar jämlikhet i sitt arbete tillsammans med funktionsrättsorganisationer och nationella minoritetsgrupper?

Regionen jobbar med att analysera hälsodata ur ett jämlikhetsperspektiv, tycker du att det är rätt prioriterat i arbetet för att skapa jämlikhet i Västerbotten?

Tycker du att Region Västerbottens personal bemöter medborgare på ett jämlikt sätt?

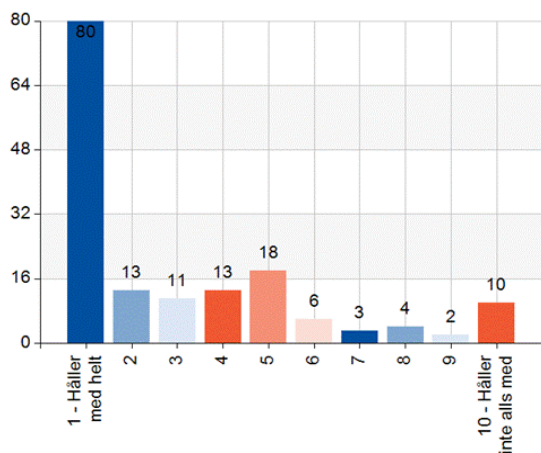
4.2.4 Frågor inom Agenda 2030 målområde 12: Hållbar konsumtion och produktion.

Vad tycker du regionen kan förbättra när det gäller hållbar konsumtion och produktion i regionens verksamhet?

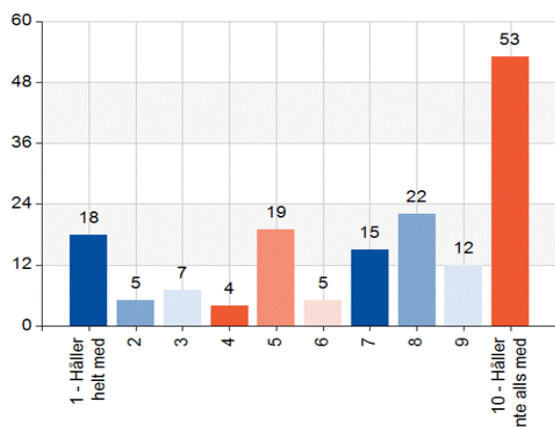
Invånarna efterfrågar mer lokal upphandling, närproducerad mat och stöd till lokala företag. Återbruk, minskat engångsmaterial och hållbara förpackningar ses som centralt. Kritik riktas mot transporter av färdiglagad mat över långa avstånd, vilket anses ineffektivt och miljömässigt tveksamt. Solceller på sjukhus, bättre sopsortering och satsningar på krisberedskap är andra återkommande förslag.

"Självförsörjningsgraden måste öka."

Vid upphandling av mat tycker jag att lokalproducerat är viktigare än ekologiskt.

Tycker du att det finns bra och tillgänglig kollektivtrafik över hela länet?

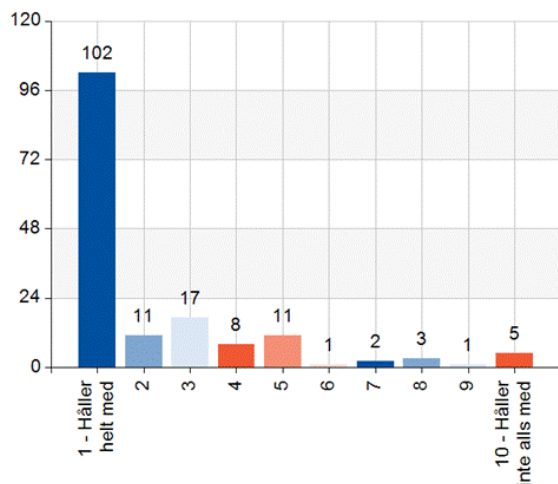

Utveckla gärna ditt svar, gällande kollektivtrafiken

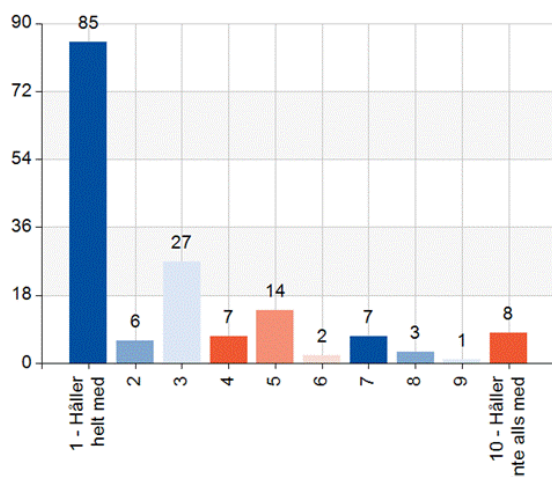
Synpunkterna visar en tydlig skillnad mellan kust och inland. I inlandet upplevs kollektivtrafiken som mycket bristfällig med få avgångar och dålig anpassning till arbetstider, sjukvårdsbesök och studier. Förslag är fler busslinjer, mindre och flexiblare fordon, bättre samordning mellan län, samt återinförande av nattåg. Tillgänglighet för unga, äldre och personer i glesbygd betonas, liksom lägre biljettpriser.

"Mindre bussar som trafikerar oftare istället för stora bussar där få åker."

Regionen bör bygga upp lager av viktigt material (läkemedel, skyddsutrustning mm) i händelse av kris.

Det är viktigt att det arbetas aktivt runt hanteringen av avfall och användandet av engångsmaterial.

Har du förslag på vad regionen kan förbättra när det gäller hantering av avfall och minskandet av engångsmaterial?

Många vill minska slöseri och se bättre samordning av material. Återbruk, exempelvis av byggmaterial, föreslås, liksom en återgång till flergångsprodukter där det är möjligt. Sorteringsmöjligheterna bör förbättras på arbetsplatser med fler stationer och längre öppettider på återvinningscentraler. Upphandlingar bör innehålla krav på hållbara material och förpackningar. Förändrade normer och beteenden anses också viktiga för att minska onödig användning.

"Köp lokalt, återanvänd, diska produkter."

4.3 Beredningens analys av inkomna svar:

Beredningen kan konstatera att vi har få svarande på vår enkät. Vår analys av det är dels att vi gjorde en annan prioritering detta år som innebar mindre fotarbete, vilket vi tror lett till färre svar. Det är ett svårt och luddigt område som inte intresserar alla. Det är inte alla medborgare som vet vad Agenda 2030 står för och att dessutom ha kunskap om vilket arbete regionen gör mot dessa mål. Regionens skulle ha behövt lägga ner ett omfattande arbete för att ge medborgarna möjlighet att sätta sig in i både Agenda 2030. Beredningens bedömning är att det vilar på regionens förvaltning att framöver visa vad som görs utåt.

Vi bedömer när vi analyserar svaren i enkäten att de frågor som beredningen ställt varit svåra och långa. Det hade varit bättre att föra en sådan här dialog via ett medborgarråd. Ett medborgarråd består av en fast grupp från ett tvärsnitt av befolkningen. Demokratiberedningen har inte resurser, varken ekonomiska eller personella, att sätta samman ett medborgarråd. Vi ser med fördel att regionen jobbar vidare med konceptet medborgarråd.

Vi kan se i resultatet att vi fick fler svarande med universitets- eller högskoleutbildning. Detta var en farhåga vi hade redan innan som besannades. Trots riktad annonsering mot män så har vi klart fler kvinnor som svarat på denna enkät. Tidigare år har det gett bra resultat att rikta annonsering mot män för att uppnå lika många svaranden män och kvinnor.

Som ett resultat i enkätsvaren kan vi se att flera svar överensstämmer med varandra och där det går att utläsa en del kritik mot regionen i arbetet mot att nå målen i Agenda 2030. Vi ger här några konkreta exempel. Återigen kan vi se att det finns en oro i svaren som rör eventuell avveckling av sjukvård i inlandet, det har vi även sett tidigare år. Hyrpersonal är en fråga som ständigt lyfts från medborgare som något man inte vill ha i sin vård. VHU är något som medborgarna i Västerbotten ser positivt på och vill utveckla, några lyfter att det behövs mer resurser till det så att det genomförs som det är bestämt idag. Vi radar upp ett antal citat här i sidan som är sådant som lyfts tidigare år i svaren på beredningens undersökningar.

Många av svaren rör kommunala verksamheter och Demokratiberedningen ser att det finns ett behov av att lyfta detta vidare till kommunerna. Det kan göras genom PKD, Primärkommunala delegationen.

Medborgare tycker att det kan vara för svårt att komma i kontakt med sjukvården men när de väl får kontakt är vården bra. Sedan finns det en generell oro som uttrycks om vården i inlandet och tillgången till fast personal. Hyrpersonal lyfts åter i denna enkät som något negativt, såsom tidigare år. Förebyggande hälsoarbete är något som medborgare vill prioritera.

Om tandvården är många svar likvärdiga där det lyfts att tillgången till tandläkare är bristfällig i stora delar av inlandet. Det är en nationell utmaning. Frågan engagerar många och regionen bör prioritera den.

"Minska oro hos inlandsbor över avveckling av nära vård."

"Alla bör få gå på de hälsoundersökningar som för 40, 50 och 60-åringar. Själv har jag bara fått gå en gång."

"Köpa mera lokalt. Allt som går att köpa lokalt ska så göras. Mat, tjänster m.m."

"Tillåt arbete i SAMTLIGA 15 kommuner i länet, det är inte hållbart att alla ska bo i Umeå för att jobba hos er!"

I en hel del av frågorna med alternativen håller med-håller inte alls med hamnar svaren runt mitten. Vår tolkning är att man inte riktigt kan ta ställning av oklar anledning och att vi borde haft ett alternativ med svaret vet ej.

Beredningen ställde frågor om regionens arbete med våldsprevention och de insatser regionen gör med att ställa frågan vid alla vårdbesök samt inrättandet av Centrum mot våld. Bedömning utifrån svaren är att det är svårt för medborgarna att veta vad som görs inom området och att det behövs informativa insatser. Utifrån svaren funderar beredningen hur det faktiskt ser ut i hälso- och sjukvårdens verksamheter om frågan om våld ställs. Vi tror att det behövs mer utbildande insatser för personalen i denna fråga. Det är få som vet vad Centrum mot våld är och den kunskapen behöver höjas. Några lyfter ändå det positiva med inrättandet av Centrum mot våld och dess betydelse, detta visar ändå på att det är en bra satsning som behövs i samhället.

Vi ställde frågor om jämlikhet och jämställdhet och där ser vi en stor del av svaranden som inte tycker att företagsstöd och upphandlingar ska vara det. Det visar på att vi behöver jobba mycket mer med kunskapshöjande insatser om jämställt stöd till både kvinnor och män. Vi ser också liknande svar när vi ställer frågor om funktionsrätt och minoriteter där många svarar att man inte ser jämlikhet som något viktigt. Här behövs det stora insatser för att visa på vikten med jämlikhet och mänskliga rättigheter.

Vi ställde frågan om man anser att regionens personal bemöter medborgare på ett jämlikt sätt, här lutar det mot negativt svarande. Dåligt bemötande är ett vanligt klagomål enligt rapport från patientnämnden. Här behöver större insatser sättas in för att vända den utvecklingen. Vi får svar att man ser en klyfta mellan inland och kust. Det är inte säkert att det faktiskt är så, men bara känslan hos medborgarna gör att detta bör vara en viktig fråga för regionen att jobba med det ur demokratisk synpunkt. Vårt län behöver hålla ihop.

Avslutningsvis ser vi att det finns återkommande förslag och kritik som lyfts fram i våra undersökningar från tidigare år. Det är viktigt att vi som region noterar dessa och jobbar för att möta de önskemålen, förslagen och kritiken. Några exempel är hyrpersonal som medborgare inte vill se i de verksamheter de besöker, man vill ha fast personal. Befolkningen vill se mer förebyggande insatser för att förebygga ohälsa. Med dessa exempel tackar vi för att ni tagit del av denna rapport och ser fram emot förslagen som kommer förbättra för befolkningen i Västerbotten.

"Olika lösningar i olika delar av länet"

"Centraliseringen gör att man glömmer bort hela landet men det finns människor överallt."